

POLITYKA EKONOMICZNEJ I INSTYTUCJONALNEJ INTEGRACJI NOWYCH PAŃSTW CZŁONKOWSKICH ZE STREFĄ EURO

Sylwester Kozak

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Streszczenie. Integracja nowych państw członkowskich ze strefą euro i pełna realizacja Unii Gospodarczej i Walutowej (UGW) stwarza nowe możliwości gospodarczego rozwoju. Wymaga jednak wypełnienia kryteriów ekonomicznych i legislacyjnych, harmonizujących politykę fiskalną i monetarną oraz włączających krajowy bank centralny do prac Eurosystemu. Zmiany prawne i gospodarcze wymagają zaangażowania wszystkich sektorów gospodarki i administracji publicznej oraz poniesienia znacznych jednorazowych kosztów. Największe obciążenia ponoszą banki komercyjne i bank centralny. Stanowią one bowiem podstawowy kanał w zasilaniu społeczeństwa i przedsiębiorstw w walutę euro. Banki utracą również dochody z operacji walutowych. W całej gospodarce największy udział w kosztach przygotowań do wprowadzenia euro stanowią koszty dostosowania systemów informatycznych.

Słowa kluczowe: integracja europejska, Unia Gospodarcza i Walutowa, koszty wprowadzenia euro

WSTĘP

Integracja nowych państw członkowskich ze strefą euro i pełna realizacja Unii Gospodarczej i Walutowej (UGW) stwarza dla nich nowe możliwości rozwoju gospodarczego. Wymaga to jednak spełnienia przez całą gospodarkę kraju kandydującego określonych kryteriów ekonomicznych i legislacyjnych. Ich spełnienie pozwala krajom kandydującym na zharmonizowanie własnej polityki fiskalnej i monetarnej z obowiązującymi w strefie euro oraz umożliwia krajowemu bankowi centralnemu sprawne włączenie się w prace Eurosystemu. Przeprowadzenie czynności dostosowawczych wymaga poniesienia kosztów przez wszystkie sektory gospodarki. Dla rozpoznania obszarów, które generują te koszty w podmiotach sektora finansowego, realnego i publicznego niezwykle cenną wydaje się analiza aktów prawnych wydawanych przez instytucje wspólnotowe, a także analiza skorzystania z doświadczeń obecnych państw-członków strefy euro.

Adres do korespondencji – Corresponding author: Sylwester Kozak, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, Wydział Nauk Ekonomicznych, Katedra Polityki Agrarnej i Marketingu, ul. Nowoursynowska 166, 02-787 Warszawa, tel. (022) 593 40 60, e-mail: sylwester.kozak@nbp.pl

Wprowadzenie euro w największym stopniu dotknie swymi kosztami sektor finansowy, a szczególnie system bankowy. Jest on odpowiedzialny za produkcję banknotów i monet euro, a następnie dystrybucję do przedsiębiorstw i osób prywatnych przy wykorzystaniu rozległej sieci bankomatów i kas w oddziałach bankowych. Działania te wiążą się ze wzrostem kosztów pracy służb kasowo-skarbcowych i zespołów IT. Na podobne, choć znacznie mniejsze koszty narażony jest sektor handlu detalicznego. W przypadku sektora publicznego do najistotniejszych pozycji kosztowych należy modyfikacja systemu informatycznego obsługującego rozliczenia zobowiązań budżetowych osób indywidualnych i przedsiębiorstw, a także przeprowadzenie powszechnej kampanii publicznej skierowanej szczególnie do osób starszych i prezentującej praktyczne aspekty procesu wprowadzenia nowej waluty do gospodarki.

Celem niniejszego opracowania jest analiza kierunków działań organów UGW w stosunku do kandydujących nowych państw Unii Europejskiej, a także analiza obciążeń kosztowych, jakie kraje te muszą ponosić w momencie wchodzenia do strefy euro. Dla prezentacji tych zagadnień w pierwszej części zawarto krótki rys historyczny, prezentujący proces dochodzenia do UGW i kryteria jej utworzenia i członkostwa. W drugiej części zostaną przedstawione akty prawne, jakie są każdorazowo stosowane w trakcie przyjmowania nowych członków. Trzecia część została poświęcona analizie potencjalnych obszarów generujących koszty wprowadzenia euro w trzech sektorach gospodarki krajowej, tj. finansowym, realnym i publicznym. Całość zamyka podsumowanie.

PROCES TWORZENIA UNII GOSPODARCZEJ I WALUTOWEJ

Koncepcja europejskiej integracji gospodarczej została zapoczątkowana już w 1950 roku, gdy francuski minister spraw zagranicznych Robert Schuman zaproponował, aby Francja i Niemcy, a także inne kraje połączyły swe sektory węgla i stali oraz podporządkowały je ponadnarodowemu organowi. Wspólna inicjatywa sześciu krajów zachodnioeuropejskich doprowadziła do podpisania w 1951 roku w Paryżu Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Węgla i Stali, a następnie w 1957 roku w Rzymie kolejnych dwóch traktatów ustanawiających Europejską Wspólnotę Energii Atomowej i Europejską Wspólnotę Gospodarczą, i objęcia wspólnotową integracją wszystkich sektorów gospodarczych. Już w 1962 roku w Memorandum Marjolin'a państwa członkowskie EWG zauważyły potrzebę utworzenia unii walutowej. Potwierdziły to ponownie w planie dochodzenia do unii monetarnej, sporządzonym dla Rady Europejskiej przez Pierre'a Wernera w 1970 roku. Załamanie się w 1971 roku międzynarodowego systemu walutowego z Brenton Woods wstrzymało na kilka lat prace integracyjne, jednak uruchomiono je ponownie w 1979 roku, tworząc Europejski System Walutowy (ESW) i ustanawiając europejską jednostkę monetarną ECU (European Currency Unit).

ECU pełniło funkcję jednostki stosowanej w rozliczeniach międzybankowych, wyznaczaniu kursów walutowych, gromadzeniu rezerw walutowych i tworzeniu budżetu Komisji Europejskiej. Stanowiło ono również walutę, w której denominowano część dłużnych papierów wartościowych emitowanych przez instytucje Wspólnot Europejskich. Choć ESW i jednostka ECU nie zdołały wywrzeć silnego nacisku na politykę gospodarczą, gdyż EWS nie miał uprawnień do koordynowania polityki fiskalnej wśród krajów człon-

kowskich, a zastosowanie ECU ograniczało się do wąskiego zakresu czynności finansowych, to stały się one prekursorami unii gospodarczej i walutowej oraz wspólnej waluty euro. EWS miał duży wkład w podpisanie w 1987 roku w Luksemburgu Jednolitego Aktu Europejskiego (The European Single Act), zobowiązującego państwa członkowskie do utworzenia do końca 1992 roku jednolitego europejskiego rynku opartego na zasadzie wolnego przepływu osób, towarów i usług oraz kapitału i będącego podstawą do unii gospodarczej i walutowej.

Zapisy Aktu o potrzebie tworzenia obszaru gospodarczego pozbawionego wewnętrznych granic były wyrazem narastającej w tym czasie opinii, że tylko tak uwolniony rynek może przyspieszyć gospodarczy rozwój państw członkowskich, zintensyfikować ich wzajemną współpracę i podnieść integrację całej unii, prowadząc do ogólnej konwergencji polityki gospodarczej. Tak zdefiniowany obszar gospodarczy mógł efektywnie wypełnić stawiane przed nim cele tylko przy operowaniu jedną wspólną walutą. Dzięki niej możliwe jest szybkie porównywanie cen na całym obszarze wspólnotowym, wyeliminowanie operacji wymiany walut i zmniejszenie kosztów transakcyjnych. Wspólna waluta jest też instrumentem symbolizującym i integrującym Wspólnotę.

Oczekiwania te doprowadziły do reaktywowania idei wspólnej waluty i opracowania kalendarium dochodzenia do Unii Gospodarczej i Walutowej zapisanego w raporcie Komisji Delorsa z 1989 roku Podstawy prawne tworzenia i funkcjonowania UGW zostały zawarte w Traktacie ustanawiającym Wspólnotę Europejską, podpisanym w Maastricht w 1991 roku. Opracowany przez Komisję Delorsa proces dochodzenia do UGW rozłożono trzy etapy, którym przypisano następujące zadania:

- **pierwszy etap** (01.07.1990–31.12.1993) – usunięcie wszelkich wewnętrznych barier dla swobodnego przepływu osób, towarów, usług, kapitału dla powstania pan-europejskiej wolnej przestrzeni gospodarczej; zintegrowanie rynków finansowych, a także zacieśnienie współpracy pomiędzy bankami centralnymi i rządami krajów członkowskich dla wyeliminowania różnic w prowadzeniu polityki gospodarczej i polityki pieniężnej. Zwieńczeniem tych prac było podpisanie w 1992 roku w Maastricht Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską, stanowiącego podstawę prawną utworzenia UGW,
- **drugi etap** (01.01.1994–31.12.99) – przygotowanie regulacji prawnych określających warunki wejścia krajów członkowskich do UGW oraz przepisów wykonawczych niezbędnych do funkcjonowania systemu bankowego w strefie euro, a także za ujednoczenie założeń polityki gospodarczej państw członkowskich. Dla nadzorowania procesu tworzenia unii monetarnej w 1994 roku powołano Europejski Instytut Walutowy we Frankfurcie nad Menem. EIW koordynował wszelkie prace legislacyjne i organizacyjne wśród wszystkich krajów UE, ustalał precyzyjne kalendarium wprowadzenia euro do obiegu bezgotówkowego i gotówkowego. Po uchwaleniu aktów prawnych, niezbędnych do wprowadzenia euro, oraz zorganizowaniu Europejskiego Systemu Banków Centralnych¹ EIW został przekształcony w 1998 roku w Europejski Bank Centralny, nadzorujący politykę pieniężną w systemie bankowym strefy euro.

¹ ESBC składa się z EBC oraz z banków centralnych wszystkich państw Unii Europejskiej, przy czym tylko banki centralne krajów strefy euro mają prawo głosu w podejmowaniu decyzji dotyczących polityki pieniężnej systemu bankowego strefy euro. Tę grupę banków centralnych określa się terminem Eurosystem.

- **trzeci etap** (01.01.1999–28.02.2002²) – wprowadzenie 1 stycznia 1999 roku euro do obiegu bezgotówkowego w jedenastu krajach członkowskich i ustanowienie jednej polityki pieniężnej dla całego obszaru UGW³. W trakcie okresu przejściowego trwającego do końca 2001 roku ujednolicono systemy obsługi rozliczeń, zaprzestano publikowania krajowych wskaźników – oprocentowań rynku międzybankowego⁴, a zastąpiono je stawkami EURIBOR, określającymi stopy procentowe na europejskim rynku międzybankowym w euro. W tym czasie wyprodukowano banknoty i monety, które w drugiej połowie 2001 roku zostały przekazane do systemu bankowego, a następnie wprowadzone do obiegu gotówkowego 1 stycznia 2002 roku. W trakcie dwumiesięcznego okresu podwójnego obiegu wycofano dotychczasowe waluty krajowe.

Od 1 marca 2002 roku na obszarze dwunastu krajów członkowskich euro stało się jedynym prawnym środkiem płatniczym, przy czym pozostawiono przez wiele lat możliwość wymiany dotychczasowej krajowej waluty w kasach banków centralnych. Obszar ten powiększył się o cztery nowe państwa członkowskie, które zostały włączone do Unii Europejskiej w maju 2004 roku. Aktualnie po przyjęciu euro w Słowenii (2007), na Cyprze i Malcie (2008) oraz w Słowacji (2009) strefa euro złożona jest z szesnastu krajów członkowskich.

ASPEKTY PRAWNE PRZYSTĄPIENIA KRAJU CZŁONKOWSKIEGO DO STREFY EURO

Pełną realizację uczestnictwa w Unii Gospodarczej i Walutowej oraz przyjęcia wspólnej waluty przez kraje członkowskie regulują przepisy Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską, a w szczególności art. 105–124 wyznaczające założenia polityki pieniężnej i prezentujące instytucjonalne postanowienia realizacji unii gospodarczej i walutowej. Art. 122 ust. 2 Traktatu określa tryb zniesienia derogacji i włączenia państwa członkowskiego do strefy euro. Decyzję tę podejmuje Rada na wniosek Komisji Europejskiej, po konsultacjach z Parlamentem Europejskim. Natomiast w art. 121 Traktatu wyznacza kryteria, jakie powinny wypełniać państwa ubiegające się o członkostwo w UGW. Należą do nich:

- kryterium stabilności kursu walutowego – przewidujące, że przez okres co najmniej 2 lat wahania kursu waluty krajowej wobec euro nie mogą przekroczyć $\pm 15\%$,
- kryterium inflacji – przewidujące, że średnia 12-miesięczna rocznych stóp inflacji w danym kraju nie może przekraczać o więcej niż 1,5 punkta procentowego średniej 12-miesięcznej rocznych stóp inflacji z trzech krajów członkowskich o najbardziej stabilnych cenach,

² Początkową datę zakończenia trzeciego etapu ustalono na 30 czerwca 2002 r., jednak ze względu na spodziewany wzrost kosztów wprowadzania euro do obiegu gotówkowego (w okresie podwójnego obiegu znacznie wyższe koszty obsługi kasowej w dwóch walutach) okres ten skrócono do 28 lutego.

³ Pierwszymi krajami strefy euro były: Austria, Belgia, Finlandia, Francja, Hiszpania, Holandia, Irlandia, Luksemburg, Niemcy, Portugalia i Włochy, a od 2001 r. Grecja.

⁴ Ważniejszymi stawkami były: FIBOR i PIBOR odzwierciedlające poziom stóp rynku międzybankowego w Niemczech i we Francji.

- kryterium stopy procentowej – wskazujące, że w okresie jednego roku poprzedzającego moment dokonania oceny przez EBC i Komisję Europejską, średnia długoterminowa stopa procentowa nie może być wyższa niż 2 punkty procentowe od średniej z analogicznych stóp w trzech krajach członkowskich o najbardziej stabilnych cenach,
- kryterium fiskalne – stanowiące, że faktyczny i planowany deficyt sektora publicznego nie może przekraczać 3% PKB, a całkowity dług publiczny nie może przekraczać 60% PKB,
- kryterium zgodności legislacyjnej – przewidujące, że bank centralny posiada instytucjonalną, finansową i personalną niezależność oraz legislacja kraju członkowskiego jest zgodna z zapisami Traktatu i statutu Europejskiego Systemu Banków Centralnych.

Integralną częścią Traktatu jest Protokół nr 6 stanowiący Statut Europejskiego Systemu Banków Centralnych. Ustala on cele i zadania Europejskiego Banku Centralnego i krajowych banków centralnych uczestniczących w ESBC. Statut określa zakres instytucjonalnej, finansowej i personalnej niezależności EBC i krajowych banków centralnych oraz ustala organa zarządzające, jakimi są Rada Prezesów, Zarząd i Rada Ogólna. Ponadto Statut precyzuje zasady emisji banknotów, kształtowania i realizacji polityki pieniężnej, m.in. prowadzenia operacji otwartego rynku, operacji kredytowych i obowiązku odprowadzania rezerwy. Określa również wielkość kapitału EBC i procedurę wyznaczania procentowego i kwotowego udziału, jaki każdy krajowy bank centralny zobowiązany jest opłacić, a także zasady wpłacania do EBC rezerw walutowych i dalszego zarządzania nimi oraz system ustalania kursów walutowych. Procedury te nakładają na kraje wchodzące do strefy euro obowiązek wprowadzenia istotnych zmian w prawodawstwie krajowym, mających formę poprawek do konstytucji, czy zmian odpowiednich ustaw⁵.

Generalne kwestie związane ze statusem prawnym euro, a także wprowadzeniem tej waluty do obiegu bezgotówkowego i gotówkowego zostały zawarte w aktach wspólnotowego prawa wtórnego ustanowionego w latach 1997–1998 [Olszak i Porzycki 2008]. Do fundamentalnych regulacji zalicza się:

- rozporządzenie Rady (WE) nr 1103/97 [Dz.U. L 162 z 19.06.1997 r.] z dnia 17.06.1997 r. w sprawie określonych zasad wprowadzania euro z późn. zm. – potwierdza zasadę kontynuacji umów oraz instrumentów prawnych, a także określa regułę ustalania kursu wymiany walut krajowych wobec euro. Ponadto ustanawia zasady zaokrąglania kwot powstałych po przeliczeniu na euro do najbliższego eurocenta,
- rozporządzenie Rady (WE) nr 974/98 [Dz.U. L 139 z 11.05.1998 r.] z dnia 03.05.1998 r. w sprawie wprowadzania euro z późn. zm. – reguluje zasady wprowadzania euro do obiegu bezgotówkowego i gotówkowego oraz ustala, że dług państw członkowskich, a także rozliczenia pomiędzy bankami centralnymi będą realizowane w euro. Stanowi również, że w dniu wprowadzenia euro wszystkie instrumenty finansowe wyrażone w walutach narodowych zostaną obligatoryjnie przeliczone na euro, zgodnie nieodwołalnym kursem wymiany, a w okresie podwójnego obiegu krajowe banknoty i monety będą pełnoprawnymi środkami płatniczymi wyłącznie w obrębie granic danego państwa. Ponadto ustala tryb zastępowania walut narodowych przez euro, zasady

⁵ W przypadku Polski niezbędna jest zmiana art. 227 Konstytucji RP stwierdzającego, że politykę pieniężną realizuje wyłącznie Narodowy Bank Polski oraz zmiana ustaw o NBP i prawo bankowe.

emisji banknotów i monet euro oraz procedury zapobiegania przestępstwom prania pieniędzy,

- rozporządzenie Rady (WE) nr 2866/98 [Dz.U. L 359 z 31.12.1998 r.] z dnia 31.12.1998 r. w sprawie kursów wymiany między euro i walutami państw członkowskich wprowadzających euro z późn. zm. – określa wartości nieodwołalnego kursu wymiany walut państw przyjmujących euro.

Dla usprawnienia działań związanych z wprowadzaniem nowej waluty do systemu finansowego Komisja Europejska wydaje zalecenia o charakterze fakultatywnym. Spośród wielu rekomendacji trzy zalecenia w największym stopniu odnoszą się do działań prowadzonych w trakcie wymiany waluty krajowej:

- zalecenie Komisji Europejskiej nr 98/286/WE [Dz.U. L 130 z 01.05.1998 r.] z dnia 23 kwietnia 1998 r. w sprawie opłat bankowych za konwersję na euro – zaleca, aby banki komercyjne nie pobierały opłat za wymianę waluty w okresie podwójnego obiegu oraz za przewalutowanie na euro kwot na rachunkach bankowych,
- zalecenie Komisji Europejskiej nr 98/287/WE [Dz.U. L 130 z 01.05.1998 r.] z dnia 23 kwietnia 1998 r. w sprawie podwójnego oznaczania cen i kwot – zachęca przedsiębiorstwa do przedstawiania cen w walucie krajowej i w euro, aby konsumenci mogli stopniowo przyzwyczajać się do nowej waluty, co ułatwi im porównywanie cen tych samych towarów w różnych krajach UGW oraz rekomenduje długość okresu obowiązywania tego wymogu,
- zalecenie Komisji Europejskiej nr 2008/78/WE [Dz.U. L 23 z 26.01.2008 r.] z dnia 10 stycznia 2008 r. w sprawie środków ułatwiających przyszłe przejście na euro – rekomenduje zasady prowadzenia kampanii informacyjnej na temat rozpoznawania banknotów i monet euro, szkolenia kasjerów, zaopatrywania w gotówkę i jej przechowywania w bankach i placówkach bankowych, dostosowania bankomatów i terminali płatniczych oraz zmiany zasad rachunkowości, niezbędne do przeprowadzenia ze względu na euro.

Całokształt zagadnień związanych z produkcją i dystrybucją gotówki regulują akty prawne Komisji Europejskiej i Europejskiego Banku Centralnego, spośród których wyróżnić należy:

- rozporządzenie Rady (WE) nr 975/98 [Dz.U. L 139 z 11.05.1998 r.] z dnia 03.05.1998 r. w sprawie nominałów i parametrów technicznych monet euro przeznaczonych do obiegu – ustala wartości nominalne i specyfikacje techniczne monet euro przeznaczonych do obiegu gotówkowego,
- decyzja Europejskiego Banku Centralnego nr 2001/15/EBC [Dz.U. L 337 z 20.12.2001 r.] z 6 grudnia 2001 r. w sprawie emisji banknotów euro – wyznacza zasady emisji banknotów euro,
- rozporządzenie Rady (WE) nr 1338/2001 [Dz.U. C 27 z 31.01.2008 r.] z dnia 28 czerwca 2001 r. w sprawie ustanowienia środków niezbędnych dla ochrony euro przed fałszowaniem z późn. zm. – określa niezbędne działania dla ochrony banknotów i monet euro przed ich fałszowaniem oraz ustanawia procedury zbierania i gromadzenia danych związanych z fałszywymi banknotami i monetami oraz dostępem do tych danych,
- wytyczne Europejskiego Banku Centralnego nr EBC/2006/10 [Dz.U. L 215 z 05.08.2006 r.] z 24 lipca 2006 r. w sprawie wymiany banknotów następującej po

ustaleniu kursu wymiany walut w związku z wprowadzeniem waluty euro – wyznaczają zasady oraz dzienne i wartościowe limity transakcji wymiany banknotów w bankach,

- wytyczne Europejskiego Banku Centralnego nr EBC/2006/9 [Dz.U. L 207 z 28.07.2006 r.] z dnia 14 lipca 2006 r. w sprawie niektórych przygotowań do wymiany pieniądza gotówkowego – określają sposoby zaopatrzenia wstępnych banków i wtórnych firm i gospodarstw domowych, zasady zabezpieczania finansowego pobranej waluty oraz transportu i przechowywania gotówki.

Dla ułatwienia przeprowadzenia procesu wprowadzenia euro w nowych krajach członkowskich nieznacznie zmodyfikowano procedury akcesyjne, tak, aby nie zmieniając podstawowych kryteriów, zaimplementować doświadczenia nabyte przez pierwsze kraje strefy euro. Jedną z najistotniejszych nowelizacji tych procedur było zezwolenie na jednoczesne wprowadzenie euro do obiegu gotówkowego i bezgotówkowego, zawarte w Rozporządzeniu Rady (WE) nr 2169/2005 [Dz.U. L 346 z 29.12.2005 r.] z dnia 21 grudnia 2005 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 974/98 w sprawie wprowadzania euro. Celem tej zmiany było obniżenie kosztów generowanych w okresie przejściowym, w trakcie którego funkcjonuje zasada „brak zakazu, brak nakazu”. Choć z jednej strony umożliwiała płynne przejście przedsiębiorstwom z rozliczeń w walucie krajowej na walutę unijną, jednak z drugiej strony generowała wysokie koszty operacyjne, gdyż wszystkie podmioty gospodarcze były zobowiązane do prowadzenia księgowości i rozliczeń handlowych w dwóch walutach, co prowadziło do rozbudowania systemów informatycznych i podniesienia kosztów ich opracowania i utrzymania.

W związku z wprowadzeniem euro jako prawnego środka płatniczego w państwie członkowskim konieczne jest dokonanie odpowiednich zmian w prawie krajowym. Ze względu na wagę tych zmian przybierają one charakter zróżnicowanych aktów prawnych. Uregulowania zasadnicze dla procesu wprowadzenia euro zawierane są zazwyczaj w jednej zbiorczej ustawie, określanej mianem ustawy horyzontalnej lub parasolowej. Kwestie o charakterze porządkującym polegające na zamianie nazwy waluty z krajowej na euro, czy też kwoty uprzednio wyrażonej w walucie krajowej na kwotę odnoszącą się do euro, regulowane są przy użyciu poprawek do odpowiednich aktów prawnych.

Celem ustawy horyzontalnej jest uregulowanie zasadniczych kwestii związanych z zamianą walut. Jej horyzontalny charakter wynika z faktu, że jednocześnie nowelizuje wiele aktów prawnych⁶ [Górska i in. 2008]. Do zagadnień poruszanych przez nowe państwa członkowskie w tego typu ustawach należą:

- organizacja i zadania banku centralnego oraz jego niezależność w stosunku do instytucji administracji,
- funkcjonowanie nadzoru nad rynkami finansowymi oraz zasady funkcjonowania poszczególnych segmentów sektora finansowego,
- funkcjonowanie giełdy papierów wartościowych w okresie wymiany walut,
- przewalutowanie wartości udziałów, akcji, obligacji i innych papierów wartościowych, a także kapitału zakładowego spółki prawa handlowego i jego podziału pomiędzy udziałowców po denominacji na euro oraz zaksięgowania różnic w kwotach powstałych na skutek przeliczenia wartości kapitału itp.

⁶ Zob. ustawa horyzontalna uchwalona w Słowenii: [Euro Adoption Act... 2006].

- tworzenie budżetu, rozliczenia podatkowe, ubezpieczenia społeczne, cła i inne zobowiązania budżetowe w okresie wymiany walut,
- metody prezentowania cen i wystawiania faktur w dwóch walutach w okresie obowiązku podwójnej ekspozycji cen i innych kwot pieniężnych,
- metody przeliczania kwot z waluty krajowej na euro i odwrotnie oraz zaokrąglania kwot powstałych po przeliczeniu,
- zasada zachowania ciągłości umów, gwarantująca, że wprowadzenie euro nie zmienia dotychczasowego charakteru umów i innych instrumentów prawnych,
- parametry stanowiące wielkości referencyjne w umowach handlowych, m.in. zamiana stawki krajowego rynku międzybankowego na stawkę EURIBOR, indeksy i kursy wymiany,
- długość obowiązkowego okresu podwójnego obiegu, podwójnej ekspozycji cen, okresu wymiany pozostawionych krajowych banknotów i monet na euro,
- limit dzienny gotówkowej wymiany waluty krajowej (dla zapobieżenia procederowi prania pieniędzy), a także wielkości kar za wcześniejsze wprowadzenie waluty euro do obiegu.

Kolejną kwestią jest dokonanie technicznych poprawek w aktach prawnych, najczęściej z dziedziny prawa finansowego i handlowego, prawa karnego, cywilnego i administracyjnego, w których konieczne jest zastąpienie kwoty w walucie krajowej odpowiednią kwotą wyrażoną w euro⁷.

W efekcie modyfikacji prawa wspólnotowego odnoszącego się do zasad wprowadzania euro, nowe kraje członkowskie mogą zastosować w tym względzie trzy podstawowe scenariusze [Schafer 2006]:

1. Scenariusz z okresem przejściowym (scenariusz madrycki), w którym w pierwszym etapie euro funkcjonuje wyłącznie w formie bezgotówkowej jako zapis księgowy (maksymalnie 3 lata), a następnie jest wprowadzane do obiegu gotówkowego w trakcie okresu podwójnego obiegu, trwającego nie dłużej niż 6 miesięcy.
2. Scenariusz „big-bang” zakładający jednoczesne przyjęcie euro do obiegu gotówkowego i bezgotówkowego z zastosowaniem okresu podwójnego obiegu, trwającego nie dłużej niż 6 miesięcy.
3. Scenariusz „big-bang” z opcją „phasing out” dający dodatkowo, w stosunku do scenariusza „big-bang”, możliwość stosowania odniesień do waluty krajowej w niektórych dokumentach prawnych i instrumentach finansowych (maksymalnie 1 rok po wprowadzeniu euro).

KOSZTY WPROWADZANIA EURO PONOSZONE PRZEZ NOWE KRAJE CZŁONKOWSKIE

W zależności od rodzaju prowadzonej działalności przedsiębiorstwa proces wprowadzania euro w zróżnicowanym stopniu wpływa na ciągłość jego działania i poziom dodatkowych kosztów operacyjnych, ponoszonych z tego tytułu. Z tego też względu

⁷ Według Olszak i Porzycki [2008] w prawie polskim występuje około osiem tysięcy odwołań do złotego, które trzeba będzie zamienić na euro.

należy osobno analizować poszczególne sektory, tj. finansowy, przedsiębiorstw i publiczny. W literaturze przedmiotu nie istnieje zbyt wiele prac prezentujących aspekty kosztowe procesu przystąpienia kraju członkowskiego do strefy euro, odnoszące się do przedsiębiorstw sektora finansowego [Cabral i in. 2002; Cappiello 2006; Górską i in. 2003; Kozak 2009, McCauley and White 1997; Pawłowska i Kozak 2009; Rehman 2000] i realnego [Dirschmid i in. 2001, Folkertsma 2002, Puchalska 2008] oraz instytucji sektora publicznego [European Commission 2008; Ministerstwo Finansów 2005]. Według wiedzy autora dotychczasowe badania były prowadzone przez nieliczną grupę banków centralnych [Bank of Austria Hubner 1997 i 1999, Dirschmid i in. 2001, Gruber and Ritzbeger-Grunwald 2005; Bank of Slovakia 2006; Bank of Slovenia 2007; ECB 1999; Narodowy Bank Polski 2004], instytucji badawczych [Deutsche Bank 2001, Johnson 1996] i firm konsultingowych [Bannock Consulting 2001; Bugie 1996; Deloitte 2007; Salomon Brothers 1996], przy czym większość z nich powstawała w okresie przygotowania lub w trakcie wprowadzania wspólnej waluty przez pierwszych jedenaście państw-członków UGW. Celem tej części analizy jest zaprezentowanie obszarów działania poszczególnych sektorów, w których w trakcie wprowadzania euro generowane są istotne koszty operacyjne.

SEKTOR FINANSOWY

Sektor finansowy jest podstawowym środowiskiem funkcjonowania waluty euro i w największym stopniu ponosi koszty jego wprowadzenia do systemu rozliczeń płatniczych i finansowania przedsiębiorstw. Ze wszystkich kategorii przedsiębiorstw tego sektora najwyższy udział w kosztach przyjęcia euro przypada na banki. Firma konsultingowa Deloitte [2007], prowadząc analizę kosztów wprowadzenia euro w Słowenii wskazuje, że duży bank komercyjny ponosi pięćdziesięciokrotnie większe koszty euro niż duży zakład ubezpieczeń. W Polsce regułę tę uzasadnia również fakt, że banki są najważniejszym ogniwem systemu finansowego, posiadając około 70% jego aktywów [Raport... 2008]. Zakres czynności bankowych sprawia, że koszty dostosowawcze są generowane w dwóch najważniejszych obszarach:

- operacje obrotu gotówkowego,
- operacje obrotu bezgotówkowego.

Wprowadzenie euro do obrotu gotówkowego wymaga poniesienia istotnych kosztów przez banki na przebrojenie sprzętu liczącego i sortującego banknoty i monety, a także na transport i przechowywanie nowej waluty oraz wycofanie z obiegu dotychczasowej krajowej waluty. Ponadto tak częste przemieszczanie gotówki wymaga ochrony fizycznej oraz ubezpieczenia finansowego. Istotnym czynnikiem kosztowym jest również konieczność okresowego zwiększenia obsady kasjerów oraz wydłużenia ich czasu pracy. Dotychczasowe doświadczenia krajów strefy euro wskazują, że największe koszty przyjęcia euro powstają w okresie czterech ostatnich miesięcy roku bezpośrednio poprzedzającego „Dzień €” oraz w pierwszych tygodniach okresu podwójnego obiegu.

Koszty modernizacji urządzeń obsługujących obrót gotówkowy wiążą się z koniecznością przebrojenia bankomatów i wpłatomatów oraz wyposażenia kas bankowych w urządzenia do obsługi waluty euro. Z tego też względu przy doborze nominałów bank-

notów euro wprowadzanych w pierwszym etapie do obiegu bierze się pod uwagę dwa główne czynniki:

1. Poziom cen na danym rynku po ich denominacji w euro i związana z tym częstość stosowania niektórych nominałów banknotów.
2. Zbieżność wymiarów zewnętrznych z wymiarami dotychczasowych banknotów.

Powoduje to, że w pierwszych tygodniach do obiegu wprowadzane są najczęściej dwa lub trzy rodzaje banknotów euro z grupy najniższych nominałów oraz o wymiarach najbardziej zbliżonych do banknotów wycofywanej waluty krajowej. W trakcie wprowadzania euro na Słowacji, w pierwszych tygodniach obieg gotówkowy zasilany był wyłącznie banknotami o dwóch nominałach: €10 i €20. Dla obniżenia obciążeń banków komercyjnych z tytułu wprowadzania euro niektóre banki centralne refundują bankom komercyjnym część kosztów transportu i przechowywania nowej i wycofywanej waluty. System refundacji w największym stopniu premiuje przechowywanie dużych gabarytowo zapasów monet, a także długość okresu przechowywania. Tego rodzaju premie stosowały centralne banki Belgii, Hiszpanii, Holandii, Irlandii i Niemiec. Skalę problemu przechowywania waluty odzwierciedla fakt, że w styczniu i lutym 2002 roku do banków komercyjnych skierowano około 7,5 mld sztuk banknotów euro o wartości 248,9 mld euro oraz około 35,8 mld sztuk monet o wartości 11,5 mld euro. W tym samym czasie banki komercyjne, według stanu na koniec 2001 roku miały do zebrania i wycofania z obiegu około 116 mld sztuk monet walut krajowych o łącznej wartości 16,3 mld euro [ECB 2002].

Kolejne obciążenie dla banków wynika z konieczności złożenia przez nich prawnego zabezpieczenia banknotów i monet euro pobranych z banku centralnego w ramach zapotrzenia pierwotnego, przed dniem oficjalnego wprowadzenia euro do obiegu. Zgodnie z wytycznymi EBC banki przekazują w formie zabezpieczenia aktywa kwalifikowane (najczęściej papiery skarbowe i bony pieniężne) o wartości co najmniej równej równowartości pobranej waluty euro [Guideline... 2001]. W ten sposób ponoszą straty finansowe, zamrażając okresowo część funduszy przeznaczonych na bardziej dochodową działalność kredytową.

Dodatkowe koszty obsługi kasowej w największym stopniu tworzą się w okresie podwójnego obiegu obu walut. Dla zminimalizowania tych strat ostatnie cztery kraje strefy euro skróciły ten okres nawet do 14 dni (Słowenia). Konieczność prowadzenia obsługi kasowej w dwóch walutach zwiększa w sposób istotny koszty działania, m.in. wymaga zatrudnienia dodatkowych kasjerów oraz wydłużenia czasu pracy służb skarbcowych, stanowiących bezpośrednie zaplecze obsługi kasjerskiej. Wydłuża to również czas przeprowadzenia operacji płatniczych i zwiększa prawdopodobieństwo popełnienia błędów przez kasjerów. Zgodnie z badaniami ankietowymi przeprowadzonymi przez Komisję Europejską wśród dużych sieci sprzedaży detalicznej, stosowanie w kasach dwóch walut powoduje wydłużenie czasu obsługi klientów o 25–100% [EC 2008].

Wprowadzenie euro do obiegu bezgotówkowego ma zbliżony charakter w bankach i niebankowych instytucjach finansowych. Przygotowanie systemów rozliczania płatności, obsługi produktów finansowych oraz rejestru operacji do funkcjonowania w wersji dwuwalutowej jest w bankach i instytucjach finansowych źródłem istotnych kosztów operacyjnych. Wielkość tych kosztów wzrasta wraz z podnoszeniem się stopnia złożoności oferowanych produktów finansowych oraz rozległością sieci placówek operacyjnych [Hubmer 1997]. Zasada ta aktualna jest zarówno dla banków, jak i niebankowych insty-

tucji finansowych, m.in. zakładów ubezpieczeń, towarzystw i funduszy inwestycyjnych i emerytalnych, czy domów maklerskich.

Oprócz specyficznych wyłącznie dla sektora bankowego zadań dostosowawczych polegających na modernizacji systemu rozliczeń płatności i konwersji rachunków depozytowych i kredytowych klientów, wszystkie instytucje sektora finansowego zobligowane są w trakcie wprowadzania euro do wykonania w systemach informatycznych następujących prac:

- modernizacja systemów rejestracji oferowanych produktów finansowych,
- przeszacowanie papierów wartościowych własnego portfela inwestycyjnego i zarejestrowanie na rachunkach inwestycyjnych klientów,
- modernizacja systemu internetowej i telefonicznej obsługi klientów,
- generowanie dwuwalutowych wyciągów i informacji o stanie kont klientów,
- modernizacja systemu rachunkowości i rozliczeń wewnętrznych.

Poza stopniem złożoności usług finansowych, na wielkość kosztów wprowadzania euro do obiegu bezgotówkowego istotny wpływ ma również długość okresów, w których istnieje obligatoryjny wymóg stosowania dwóch walut. Największe komplikacje i koszty operacyjne wprowadza konieczność dostosowania systemów do wymogów okresu przejściowego, w którym rozliczenia handlowe, a także rachunki bankowe prowadzone są zarówno w euro, jak i w walucie krajowej. Salomon Brothers [1996] szacuje, że w przypadku banków prowadzenie rozliczeń w dwóch walutach w okresie przejściowym generuje dodatkowe koszty operacyjne o wartości od 1% do 1,5% dochodów z działalności bankowej.

Kolejnym czynnikiem kosztotwórczym jest wymóg podwójnego prezentowania cen i wszelkich kwot pieniężnych. Rozpoczyna się on niezwłocznie po ustaleniu nieodwołalnego kursu wymiany waluty krajowej wobec euro i trwa do dwunastu miesięcy po dacie wprowadzenia euro [Zalecenie... 2008]. W tym czasie banki i inne instytucje finansowe zobowiązane są do przeprowadzenia konwersji na euro kwot znajdujących się na rachunkach i kontach klientów. Ponadto wymagane jest powiadomienia klientów o stanach tych kont wyrażonych w euro na ostatni dzień przed „Dniem €”. Przez cały okres podwójnej prezentacji cen system informatyczny musi generować wyciągi w obu walutach. Choć przewalutowanie rachunków bankowych klientów indywidualnych i małych przedsiębiorstw nie jest skomplikowaną operacją, to konwersja rachunków dużych przedsiębiorstw może stwarzać większe problemy. Wynika to z faktu, że duże korporacje posiadają wiele zaprogramowanych wcześniej zleceń, rozliczeń z kontrahentami handlowymi i innymi bankami [Gruber 2005].

SEKTOR PUBLICZNY

W sektorze publicznym najistotniejszym czynnikiem kosztowym procesu wprowadzania euro jest modernizacja systemów informatycznych. Wszystkie jednostki tego sektora muszą przekształcić systemy księgowo i płacowe oraz inne systemy finansowe do rejestracji operacji w euro. W zmianach tych jest uwzględniany wymóg podwójnej ekspozycji cen i innych wartości pieniężnych powodujący, że wynikowe kwoty przedstawiane przez administrację publiczną osobom indywidualnym, przedsiębiorstwom i innym instytucjom są prezentowane w euro i walucie krajowej. Szczególnie ważnym obszarem modyfikacji systemów informatycznych jest system naliczania podatków, ubezpieczeń

społecznych, cel i innych zobowiązań budżetowych. Złożoność tych procedur wpływa na podwyższenie kosztów informatycznych ponoszonych przez sektor publiczny.

Oprócz modernizacji systemów informatycznych, wprowadzenie euro oznacza konieczność dodatkowej pracy służb finansowych, wydłużenia obsługi kasowej i informacyjnej w urzędach skarbowych, oddziałach ubezpieczeń społecznych i instytucjach pomocy społecznej, a także konieczność wymiany dotychczas stosowanych formularzy i blankietów. W działalności indywidualnych instytucji dodatkowymi kosztami są m.in.: przewalutowanie pracowniczych umów o pracę i kontraktów z podmiotami wykonującymi outsourcing, prace zlecone lub roboty remontowe i inwestycyjne.

Największym kosztem sektora publicznego jest przeprowadzenie publicznej kampanii informacyjnej, szczególnie skierowanej do osób starszych, niepełnosprawnych i mniejszości narodowych. Jej celem jest pokazanie praktycznej strony wymiany walut, m.in. rozpoznawanie nowych banknotów i monet, metody przeliczania kwot z i na euro oraz zasady zaokrąglania kwot powstałych po przeliczeniu.

SEKTOR PRZEDSIĘBIORSTW

W ramach sektora przedsiębiorstw wprowadzenie euro do obiegu gotówkowego i bezgotówkowego w największym stopniu wpływa na działalność handlu detalicznego. Przedsiębiorstwa handlowe muszą dostosować do euro systemy informatyczne obsługujące ich działalność, a także systemy ewidencji księgowej i płac. Wymóg podwójnej ekspozycji cen powoduje, że wszystkie oznaczenia cen muszą być wyrażone w euro i walucie krajowej, co w wielu wypadkach zmienia grafikę opakowań, katalogów reklamowych, ulotek informacyjnych i zestawień ofertowych. Bardzo ważnym problemem dla przedsiębiorstw handlowych jest zapewnienie sprawnej obsługi kasowej. Jego największe natężenie pojawia się w okresie podwójnego obiegu obu walut. Przed „Dniem €” przedsiębiorstwa handlowe szkolą kasjerów pod kątem umiejętności rozpoznawania banknotów i monet euro. Muszą również zgromadzić, w ramach gotówkowego zaopatrzenia wtórnego, banknoty i monety niezbędne do wydawania reszt klientom. Istnieje bowiem zasada, że w okresie podwójnego obiegu klienci mogą płacić walutą krajową, natomiast reszta wydawana im jest wyłącznie w euro.

Zasilenie się firm handlowych w gotówkę euro wymaga złożenia przez nie zabezpieczenia finansowego w bankach komercyjnych w postaci papierów wartościowych bądź zablokowania depozytów na rachunkach bankowych. W dalszej kolejności firmy handlowe ponoszą koszty transportu i ubezpieczenia gotówki oraz jej przechowywania i zapewnienia odpowiedniej ochrony we własnych placówkach. Kolejnym kosztem obiegu gotówkowego w firmach handlowych jest zwiększona okresowo obsada kasjerów i dodatkowe wyposażenie stanowisk kasowych.

Druga grupa najsilniej dotknięta wymianą waluty to firmy utrzymujące sieci automatów sprzedających żywność oraz inne dobra i usługi. Postępująca automatyzacja sprzedaży sprawia, że jest to istotny czynnik kosztowy dla całego sektora przedsiębiorstw. Za pośrednictwem automatów sprzedawane są słodycze, napoje, ciastka, bilety, paliwo samochodowe, a także wnoszone są opłaty za parkowanie, mycie samochodów, rozmowy telefoniczne i inne. W funkcjonowaniu automatów sprzedających należy oczekiwać

nawet kilkudniowej przerwy, niezbędnej dla modernizacji urzędów rozpoznających banknoty i monety euro.

Dla przedsiębiorstw spoza sektora handlowego wprowadzenie euro nie wiąże się z poniesieniem szczególnie istotnych kosztów. Przedsiębiorstwa są zobligowane do przestrzegania standardowych procedur, które ograniczają się do przewalutowania systemu księgowego i płacowego z waluty krajowej na euro, zapewnienia umieszczenia w dwóch walutach kwot końcowych przedstawianych pracownikom, kontrahentom handlowym i urzędowi publicznemu oraz zestawień ofertowych. Jednak pomimo pojawienia się w firmach niehandlowych dość ograniczonej kwoty dodatkowych kosztów, raport firmy Deloitte [2007] wskazuje, że największe problemy z przystosowaniem się do funkcjonowania w strefie euro mogą pojawić się w mikroprzedsiębiorstwach⁸.

Do podobnych wniosków prowadzą też wyniki badań ankietowych przeprowadzonych wśród polskich przedsiębiorstw w 2008 roku [Puchalska 2008]. Wskazują one, że firmy oczekują pojawienia się kilku źródeł kosztów związanych z operacją wymiany złotego na euro, tj.: operacji wynikających z obowiązku podwójnej ekspozycji cen, dostosowanie systemów księgowych, dostosowanie systemów informatycznych i przeszkolenie pracowników. Również w przypadku polskich przedsiębiorstw oczekuje się, że mikroprzedsiębiorstwa poniosą największe, w relacji do rocznej sprzedaży, koszty dostosowania się do euro.

PODSUMOWANIE

1. Integracja nowych państw członkowskich ze strefą euro i pełna realizacja Unii Gospodarczej i Walutowej (UGW) stwarza dla nich nowe możliwości rozwoju gospodarczego. Wymaga to jednak spełnienia przez całą gospodarkę kraju kandydującego określonych kryteriów ekonomicznych i legislacyjnych. Wypełnienie kryteriów ekonomicznych pozwala krajom kandydującym na zharmonizowanie kierunków polityki fiskalnej i monetarnej z obowiązującymi w strefie euro standardami. Natomiast wypełnienie kryteriów legislacyjnych umożliwi sprawne włączenie się krajowego banku centralnego do prac Eurosystemu, odpowiedzialnego za politykę monetarną w strefie euro.
2. Należy podkreślić, że proces włączania się państwa członkowskiego do strefy euro jest niezwykle skomplikowany i absorbujący wszystkie sektory gospodarcze i całe społeczeństwo. Choć regulacje wspólnotowe dają trzy zasadnicze opcje wprowadzania euro, to ostatnie cztery kraje wykorzystują wyłącznie scenariusz big-bang z bardzo krótkim okresem podwójnego obiegu. Uzasadniają to potrzebą minimalizacji całkowitych kosztów wprowadzenia euro. Przy czym niezależnie od wybranego scenariusza przyjmowania euro rząd zawsze troszczy się o powstrzymanie fali nieuzasadnionych podwyżek cen przez ich okresową prezentację w euro i w walucie krajowej.
3. Organizacja procesu wprowadzenia euro jest zabiegiem kosztownym. Największe obciążenia ponosi system bankowy. Krajowy bank centralny odpowiedzialny jest za produkcję banknotów i monet euro, a następnie zaopatrzenie gotówkowe banków komer-

⁸ Opartych na samozatrudnieniu właściciela lub zatrudniających od 1 do 9 pracowników.

- cyjnych. Banki komercyjne ze swoją siecią bankomatów i kas bankowych, stanowią podstawowy kanał zasilania społeczeństwa i przedsiębiorstw w walutę euro. Wszystkie instytucje systemu bankowego narażone są na poniesienie istotnych kosztów dostosowania do nowej waluty systemów informatycznych obsługujących rejestrację złożonych produktów finansowych i operacji księgowych, a także kosztów zapewnienia sprawnej obsługi kasowej w okresie dwuwalutowego obiegu gotówkowego.
4. Sektor przedsiębiorstw, a przede wszystkim firmy handlowe i obsługujące automaty sprzedające ponoszą koszty podobne do występujących w bankach, choć znacznie mniejszej wielkości. W przypadku sektora publicznego do najistotniejszych pozycji kosztowych należy modyfikacja systemu informatycznego obsługującego rozliczenia zobowiązań budżetowych osób indywidualnych i przedsiębiorstw, a także przeprowadzenie powszechnej kampanii publicznej skierowanej szczególnie do osób starszych i prezentującej praktyczne aspekty procesu wprowadzenia nowej waluty do gospodarki.

PIŚMIENNICTWO

- Bank of Slovenia, 2007: Financial Stability Review. Bank of Slovenia.
- Bannock Consulting, 2001: An estimate of the one-off transaction costs to the UK of joining the euro. Bannock Consulting, London.
- Bugie S., 1996: EMU and the banks: costs vs. opportunities. Standard & Poor's CreditWeek, 13th November.
- Cabral I., Dierick F., Vesala J., 2002: Banking Integration in the Euro Area. ECB Occasional Paper Series No 6, December.
- Cappiello L., Hordahl P., Kadareja A., Manganelli S., 2006: The Impact of the Euro on Financial Markets. ECB Working Paper No 598, March.
- Deloitte, 2007: Review of the Slovenian changeover to the euro. Deloitte Consulting, Brussels. August 27, 2007.
- Deutsche Bank, 2001: The Euro Changeover, Deutsche Bank Global Markets Research. Economic Special Report, 21 July 2001.
- Dirschmid W., Fluch M., Gnan E., 2001: Economic Aspects of the Euro Cash Changeover in Austria. Oesterreichische Nationalbank Focus on Austria No 2/2001, pp. 194–216.
- Euro Adoption Act (ZUE) adopted on 26 October 2006 and published on 9 November 2006 in the Official Gazette of RS, No 114/06.
- European Central Bank, 1999. Possible Effects of EMU on the EU Banking Systems in the Medium to Long Term. EBC Special Report, February.
- European Central Bank, 2002. Evaluation of the 2002 Cash Changeover. EBC Special Report, April.
- European Commission, 2008. Preparing the introduction of the euro. A short handbook. EC Directorate-General for Economic and Financial Affairs.
- Folkertsma C., van Renselaar K.C., Stokman A.C.J., 2002: Smooth euro changeover, higher prices? Results of a survey among Dutch retailers. De Nederlandsche Bank, Research Memorandum WP No 682.E, April.
- Górska A., Jakubiec S., Leżańska H., Siemaszko M., 2003: Analiza wpływu wprowadzenia euro na polski system bankowy. NBP Materiały i Studia, Nr 169.
- Gruber, T., Ritzbecher-Grünwald D., 2005: The Euro Changeover in the New Member States – A. Preview. Oesterreichische Nationalbank Focus on European Integration No 1/2005, pp. 52–75.

- Guideline of the European Central Bank of 10 January 2001 adopting certain provisions on the 2002 cash changeover, (ECB/2001/1).
- Hubmer G., 1997: Impact of the euro on the Austrian financial market. Oesterreichische Nationalbank, Report of a study carried out within the scope of the OeNB masterplan in preparation for Stage Three of EMU, May.
- Hubmer G., 1999: Effects of the Euro on the Stability of Austrian Banks. Oesterreichische Nationalbank Focus on Austria No 3/1999, pp. 62–78.
- Johnson Ch., 1996: In with the Euro, Out with the Pound. London, Penguin Books.
- Kozak S., 2009: Analiza kosztów działania oraz dochodów z operacji wymiany walut w sektorze bankowym z tytułu wprowadzenia euro. NBP, Materiały i Studia, Nr 235.
- McCauley R., White W., 1997: The euro and European financial markets. Bank for International Settlements, Working Papers No 41, May.
- Ministerstwo Finansów, 2005: Integracja Polski ze strefą euro. Ministerstwo Finansów, Warszawa, sierpień.
- Narodowy Bank Polski, 2001: Narodowy Bank Polski o przygotowaniach do wprowadzenia gotówkowej postaci euro w państwach Unii Gospodarczej i Walutowej, NBP, Warszawa, maj.
- Narodowy Bank Polski, 2004: Raport na temat korzyści i kosztów przystąpienia Polski do strefy euro. NBP, Warszawa, luty.
- Narodowy Bank Polski, 2008: Raport o stabilności systemu finansowego. Czerwiec 2008. NBP, Warszawa, czerwiec.
- National Bank of Slovakia, 2006: The effects of euro adoption on the Slovak economy. NBS Research Department, March.
- Olszak M., Poprzycki M., 2008: Prawne przygotowania do wejścia Polski do strefy euro. NBP, Warszawa, Opracowanie w ramach „Raportu na temat pełnego uczestnictwa Rzeczypospolitej Polskiej w trzecim etapie Unii Gospodarczej i Walutowej”.
- Pawłowska M., Kozak S., 2009: Określenie wpływu przystąpienia Polski do strefy euro na efektywność, poziom konkurencji oraz na wyniki polskiego sektora finansowego. NBP, Materiały i Studia, Nr 228.
- Puchalska K., 2008: Koszty dostosowawcze oraz korzyści z wprowadzenia euro dla sektora polskich przedsiębiorstw niefinansowych. NBP, Warszawa, Opracowanie w ramach „Raportu na temat pełnego uczestnictwa Rzeczypospolitej Polskiej w trzecim etapie Unii Gospodarczej i Walutowej”.
- Rehman S., 2000: Euro Changeover Costs for International Banks. The George Washington University, The European Union Research Center, Occasional Paper Serries, December.
- Raport o stabilności systemu finansowego. Czerwiec 2008, Narodowy Bank Polski, Warszawa.
- Salomon Brothers, 1996: What EMU Might Mean for European Banks. European Equity Research, October 29, 1996.
- Schafer T., 2006: The legal framework for the enlargement of the euro area. European Commission, Occasional Papers No 23, April.
- Zalecenie Komisji Europejskiej nr 2008/78/WE z dnia 10 stycznia 2008 r. w sprawie środków ułatwiających przyszłe przejście na euro (Dz.U. L 23 z 26.01.2008 r.).

POLICY OF THE ECONOMIC AND MONETARY INTEGRATION OF THE NEW MEMBER STATES WITH THE EURO ZONE

Abstract. Integration of the New Member States with the euro zone and full realization of the Economic and Monetary Union (EMU) provides new economic opportunities. However, it requires fulfilment of the economic and legal convergence criteria, which harmonize fiscal and monetary policies and incorporate the domestic central bank into

the Eurosystem operations. Legal and economic adjustments require involvement of all sectors of the economy and public administration, and generate significant adoption costs. The banking sector, as a main channel of transmission of euro currency to households and corporations incurs the highest costs. Additionally banks are expected to loss foreign exchange incomes. For the entire economy the largest share of the euro introduction costs constitute the costs of the IT adoption.

Key words: European integration, Economic and Monetary Union, costs of euro change-over

Zaakceptowano do druku – Accepted for print 16.03.2009